

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN REHBERLİK VE YARDIM ROLLERİ

Ar. Gör. Ali BALCI *

Problem

Eğitim sistemindeki tüm etkinliklerin temel amacı, sistemin çıktısı olan öğrenci ögesinin önceden saptanan amaçlar doğrultusunda eğitilmesidir. Diğer bir deyimle eğitim sisteminin varoluş nedeni öğrencidir. Bu nedenle eğitim sistemindeki tüm etkinliklerin, sınavtaki öğrencinin amaçlanan biçimde eğitilmesine dönük olması gereklidir. Eğitim sisteminde bu amaca okulda yapılan eğitimle ulaşılır (Karagözoğlu, 1977, s. 3).

Eğitim ve öğretim genelde dolaylı olarak ve çevre kanalı ile gerçekleşir. Çevre ya da toplum etkilerini rastlantıya bırakmamak için okul adı verilen özel bir çevre yaratılmıştır (Bursalıoğlu, 1982, s. 69). Okuldaki eğitim ve öğretim etkinliklerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumlu bulunan öge ise öğretmendir. Okul denilen sosyal sistemin en stratejik parçalarından birisi olan öğretmenin rolünü, çeşitli alt rollerin bir biresimi (sentezi) oluşturur. Bursalıoğlu bunları çevre ve okuldaki rolleri diye iki grupta toplamaktadır. Öğretmenin toplum kalkınması çalışmalarına katılması, toplumsal bir yabancı gibi yaşamaması, yansız davranması ve kutsal bir imaj olarak görülmesi, toplumsal bir devrimci olarak kendini toplum hizmetine adanması ve ahlak ölçülerini koruması, onun çevre-toplumdaki rollerini oluşturur. Bilgi yayıcılık, disiplincilik, yargıcılık, sırdaşlık ve bezerleri ise, öğretmenin okuldaki rollerini oluşturur. Öğretmenin bu alt rollerinin zaman zaman birbiriyle çatışması (önderlik ile disiplincilik, toplum kalkınması ile toplumsal yabancılaşma rollerinde olduğu gibi), fazla büyütülmemelidir. Bu ça-

(*) Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü.

tışmalar, öğretmenin kişisel ve mesleki yetişmesinin bir işlevi olan sağlam bir değer sistemi ile dengelenebilir (Bursalıoğlu, 1982, s. 63).

Öğretmen rolünün gereği olarak, çeşitli eğitim ve öğretim etkinlikleri düzenlemek ve gerekli öğretim ortamları yaratmak yolu ile kültürün korunması, geçişi ve gelişimine katkıda bulunmuş olur. Öğretmen okuma-yazma ve bilgi aktarıcılığı kadar daha da önemlisi, çocuklara yeni bir kişilik kazandıran eğitimcidir (Karagözoğlu, 1977, s. 2).

Çağdaş eğitim yaklaşımı bu beklentilerin dışında öğretmenin, şu alanlarda yeterli olmasını gerektirmektedir (Burton ve Brueckner, 1966, s: 318-320) :

- 1) Öğrencilerin öğrenmesini sağlama,
- 2) Öğrencilere etkili danışmanlık ve rehberlik etme,
- 3) Öğrencilerin kültürel kalıtımı anlayıp değerlendirmelerinde yardımcı olma,
- 4) Öğrencilerin okul etkinliklerine etkili biçimde katılmalarını sağlama,
- 5) Okul ve toplum arasında iyi ilişkilerin sürdürülmesinde rol oynama ve
- 6) Mesleksel bir düzeyde çalışma.

Eğitimin hedefleri ne denli iyi tanımlanırsa tanımlansın, uygun öğretim yaşantılarına dönüştürülmedikçe işlevsel olamaz. Öğretmen, istenen öğrenim yaşantılarının seçimi ve değerlendirilmesi konusunda belli ölçütleri bilmeli ve bunların gereğini yapabilmelidir. Hopkins, bu ölçütleri şöyle sıralamaktadır (Aydın, 1975, s: 4-5) :

- 1) Öğrenme yaşantıları, öğrencilerin gereksinmelerinden başlanmalı ve gelişmelidir.
- 2) Öğrenme yaşantıları, tüm öğretmenler tarafından demokratik bir etkileşimle yürütülmelidir.
- 3) Öğrenme yaşantısı, her öğrenciye kendi amacını gerçekleştirme ve akıllıca seçim yapabilme gücü kazandırabilmelidir.
- 4) Her öğrenme yaşantısı, çocuğa eski yaşantılarını yeni yaşantıları ile bütünleştirme olanağı vermelidir.

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

- 5) Öğrenme yaşantısı, her çocuğun bilinçli olarak başkaları ile paylaştığı ilgilerini zenginleştirici olmalıdır.
- 6) Öğrenme yaşantısı öğrenmede öğrenciye giderek artan oranda kaynak kullanma şans ve olanağı sağlamalıdır.
- 7) Öğrenme yaşantısı, yeni öğrenme durumları doğdukça her çocuğa eski deneyimlerini yaratıcı bir biçimde yeniden düzenlemede yardımcı olmalıdır.
- 8) Öğrenme yaşantısı düşünmeyi zorlamalı ve doyum verici bir sonuca ulaşması için çocuğun çaba göstermesini gerektirmelidir.
- 9) Öğrenme yaşantısı çocuk için doyuma götürücü duygusal bir durumda son bulmalıdır.

Öğretmenlerin, bu beklentilere doyurucu bir biçimde yanıt verebilmeleri, sürekli olarak kendilerini yenilemelerini, yetiştirmelerini ve bu konudaki çalışmalarının desteklenmesini zorunlu kılar. Çağdaş teftiş anlayışına göre öğretmene bu konularda gerekli rehberlik ve yardımcı yapacak ve onu destekleyecek kişi müfettiştir. Zaten çağdaş teftiş müfettişin görevini, «eğitim ve öğretim çalışmalarında öğretmene rehber ve yardımcı olmak» biçiminde tanımlamaktadır (Karagözoğlu, 1977, s. 3). Buna göre eğitim sisteminin bir alt sistemi olan teftişin temel amacının, okuldaki eğitim ve öğretimin verimini artırmak olduğu söylenebilir.

Diğer sistemler gibi eğitim sisteminde teftiş etkinlikleri, amaçları çok yakından ilgilidir. Eğitimde amaç genel olarak sınıftaki öğrencinin istenen biçimde eğitilmesi olduğundan, eğitim teftişi bu amaca dönük işlev yüklenecektir (Taymaz, 1978, s. 9). Bu işlevler şu noktalarda toplanabilir (Gwynn, 1968, s: 27-31) :

- 1) Öğretmen ve yöneticilere çocukları anlamalarında yardımcı olma,
- 2) Öğretmenlerin kişisel ve mesleki olarak kendilerini yetiştirmelerinde yardımcı olma,
- 3) Öğretim araç ve gereçlerinin daha etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak için yardım etme,
- 4) Öğretmenlere, öğretim yöntemlerini geliştirmelerinde yardımcı olma,

- 5) Okuldaki uzmanlaşmış personelin öğretmenlere en üst düzeyde yardımcı olmasını sağlama,
- 6) Öğretmenlere, öğrencilerini etkili bir biçimde değerlendirmeleri için yardım etme,
- 7) Kendi iş, plan ve gelişmelerini değerlendirmeleri için öğretmenleri güdüleme,
- 8) Çalışmalarında ve toplumda dengeli olmaları ve güvenlik duygusuna ulaşmaları için öğretmenlere yardım etme,
- 9) Okul gruplarını, program geliştirme çalışmaları ve bunun işbirliği içinde geliştirilmesi için güdüleme; öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde sorumluluk alma,
- 10) Öğretmenler, öğrenciler ve topluma okulun işi ve gelişmesi hakkında bilgi verme.

Aydın'a göre de eğitim teftişi, çocuğun büyümesi ve gelişmesini etkileyen tüm etkenleri bir grup süreci ile incelemeye ve geliştirmeye yönelik teknik bir uzmanlık hizmetidir. Teftiş, diğer bir anlatımla öğrenmeyi ve öğretmeyi etkileyen etkenlerin tümünün değerlendirilmesi ve daha etkili bir öğretme ve öğrenme ortam ve koşullarının hazırlanması işidir. Çağdaş teftiş anlayışının temel özelliğinin sistem yaklaşımı (yani eğitim sürecinde rol oynayan tüm etkenlerin değerlendirilmesi) olduğunu vurgulayan yazar, çağdaş teftişin diğer özelliklerini şöylece belirtmektedir (Aydın, 1975, s. 2) :

- 1) Teftişin amacı, tüm öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesidir. Sadece öğretmeni hizmet içinde yetiştirme gibi sınırlı bir yaklaşım yerine, öğrenme ortamının bir bütün olarak geliştirilmesi esastır.
- 2) Çağdaş teftiş işbirliğine dayanır.
- 3) Çağdaş teftiş bilimseldir. Teftiş sürecinin tüm aşamalarında nesnellığe ve bilimselliğeye ağırlık verilir.
- 4) Çağdaş teftiş olumlu bir güdülemeyi amaçlar, personele kendi sorunlarını kendinin bulmasına yardımcı olur.
- 5) Çağdaş teftiş hem çözümleyici hem de bütünleyicidir. Belli bir öğretme-öğrenme ortamındaki her öğenin önemi kabul edilir ve tüm öğeler program bütünlüğü açısından değerlendirilir.

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

6) Çağdaş teftiş hem geçmişe hem de geleceğe yöneliktir.

Çağdaş eğitim teftişinde müfettişin öğretmene eğitim ve öğretime ilişkin sorunlarında rehberlik ve yardımda bulunması, sorunları onun adına çözmesi değil, öğretmenin sorunlarına kendi kendine çözüm getirmesine rehberlik etmesidir (Karagözoğlu, 1981). Bu ise öğretmen ve müfettiş arasında olumlu ilişkilerin kurulması ile olanaklıdır. Müfettiş öğretmenle arasında öyle bir işbirliği ortamı yaratmalı ki, öğretmen çekinmeden kendisinden yardım isteyebilsin. Araştırmalar, yardım isteminin müfettişten değil de öğretmenden geldiğinde, bu yardımın amacına ulaşabildiğini göstermiştir (Karagözoğlu, 1977, s. 106).

Bu kuramsal çerçeve ışığında, Türk Eğitim sisteminde müfettişlerin eğitim ve öğretimde rehberlik ve yardım rollerini ne derecede oynadıkları, öğretmenlerin bunları, müfettişlerin asıl işlevi olarak görüp görmedikleri, bu konuda nasıl bir beklenti içinde buldukları gibi soruların yanıtlanması, teftiş alt sistemindeki bu konudaki uygulamaların değerlendirilmesine olanak sağlayabilir.

Amaç

Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğretmenlere rehberlik ve yardım rollerinin ortaya konularak, öncelik derecelerinin ve uygulamada oynanması sıklığının Ankara - Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin algılamalarına göre saptanması, bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu amaca götürücü şu sorulara yanıt aranmıştır :

1) Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğretmenlere yardım ve rehberlik yapmasına ilişkin roller, yönetim metinleri (yasa, tüzük, emir, genelge vb.) ve literatüre göre nelerdir?

2) Saptanan bu rolleri, öncelikleri ve uygulamada oynanması sıklığı bakımlarından Cebeci Ortaokulu öğretmenleri nasıl algılamaktadır?

Önem

Araştırmanın önemi şu noktalarda toplanabilir :

Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretimde rehberlik ve yardım rollerinin saptanması ve önem ve oynanma derecesi bakımlarından önceliklerine göre dizilmesiyle :

a) Onlar için düzenlenecek, hizmet öncesi, özellikle de hizmet içi eğitim programına yön verilebilecektir.

b) Bakanlık müfettişlerinin iş çözümlemesi ve iş tanımlaması yanında, onların seçimi, atanması ve yükseltilmesinde esas alınacak bilimsel ölçütlerin geliştirilmesine temel bulunabilecektir.

Sayıtlar

Bu araştırmada şu sayıtlara dayanılmıştır :

1) Bilgi toplama aracı olan soru kağıtlarının geçerliğinin saptanmasında kendilerine başvuru uzmanların görüşleri yeterlidir.

2) Soru kağıtlarından elde edilen verilerin geçerlik ve güvenilirliği, soru kağıtları tekniği yolu ile veri toplamanın geçerlik ve güvenilirliği ile sınırlıdır.

3) Deneklerin önem derecesine ilişkin algılamaları, uygulama sıklığı ile ilgili algılamalarından büyük olursa, soru kağıtları geçerli ve güvenilir sayılacaktır.

Sınırlılıklar

«EYT 603 Teftişte Araştırma ve Uygulama» dersinin gereği olarak yapılan bu çalışma şu yönlerden sınırlıdır :

1) Araştırma yalnızca Ankara - Cebeci Ortaokulu öğretmenleri üzerinde yapılmıştır.

2) Araştırma Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretimde öğretmene rehberlik ve yardım rolleriyle sınırlı tutulmuştur.

Yöntem

Çalışma grubu. — Araştırma Ankara - Cebeci Ortaokulu öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin, benzeri okullardaki gibi Türkiye'nin dört bir yanından gelmiş olmaları ve araştırmacının etkisi dışında bu okulda toplanmaları nedeniyle, araştırmadan elde edilen sonuçlar, genel öğretmen kanısı hakkında belki bir izlenim verebilir. Araştırma sonuçları kuşkusuz yalnızca bu Ortaokul'a genellenebilir.

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

Veriler ve toplanması. — Araştırmada gereksinme duyulan verilerden, eğitim ve öğretimde öğretmenlere yardım ve rehberlikte bulunmaya ilişkin müfettiş rolleri, ilgili literatür ve yönetim metinlerinden çıkarılarak davranışa dönük olarak tanımlanmıştır.

Saptanan rollerin önem derecelerine ve Bakanlık müfettişlerince uygulamada oynanması sıklığına ilişkin veriler ise, soru kağıtları yolu ile sağlanmıştır.

Soru kağıtlarının içeriğini yukarıda belirtilen yolla saptanan roller oluşturmuştur. Roller olabildiğince titiz bir ayıklanmaya gidilerek ve uzman görüşüne de başvurulayak seçilmiştir.

Soru kağıtlarındaki her rol tanımının «önem derecesi» boyutu için, «önemli», «orta» ve «önemsiz» dereceleri, «oynanması sıklığı» boyutu için de «her zaman», «arasıra» ve «hiçbir zaman» dereceleri bulunan iki derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Her iki ölçekte de bu derecelere sırasıyla 3, 2 ve 1 ağırlık puanları verilmiştir. Hem ekonomi sağlama, hem de karşılaştırma olanağı vermesi amacı ile her iki ölçek tek bir soru kağıdında yan yana verilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması. — Verilerin çözümlenmesinde her rol maddesinin önem derecesi ve uygulamada oynanması sıklığının algılanmasına ilişkin frekans, yüzde, ağırlıklı ortalama ve standart sapmalar bulunmuştur. Ortalamalar önem derecesinin, standart sapmalar ise görüş birliğinin ölçütü olarak alınmıştır.

Rollerin önem dereceleri ve oynanma sıklığını saptamaya yönelik ölçeklerin seçenek sınırları şöyle belirlenmiş ve yorumlar buna göre yapılmıştır.

Önem Derecesi	Oynanması Sıklığı	
3 Önemli	Her Zaman	2.50 ile 3 ağırlıklı ortalama arası
2 Orta	Arasıra	1.50 ile 2.49 ağırlıklı ortalama arası
1 Önemsiz	Hiçbir Zaman	1 ile 1.49 ağırlıklı ortalama arası

Bulgular ve Yorum

Deneklere İlişkin Bulgular

Bu araştırmada, Ankara - Cebeci Ortaokulu öğretmenleri grubu üzerinde çalışılmıştır. Cebeci Ortaokulunun 60 asil, 3 tane de aday öğretmeni bulunuyordu. Araştırmacı tarafından geliştirilen soru kağıtları asil öğretmenlerin tamamına verildi ve önemli sayılabilecek bir dönüş sağlandı (49 soru kağıdı doğru olarak yanıtlanmıştır, % 81.66). Deneklere ilişkin şu bulgulara ulaşılmıştır :

Soru kağıdına yanıt veren Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin çoğu 31 ile 40 yaşları arasındaki orta yaşlı öğretmenlerden oluşmaktadır.

Deneklerin 34'ü bayan, 15'i ise erkek öğretmendir.

Anılan öğretmenlerin çoğu güzel sanatlar branşından gelmekte, diğer branşlarda ise yaklaşık eşit oranlarda bir dağılıma gözlenmektedir.

Meslek kıdemi bakımından deneklerin çoğu 16 ve daha yukarı yıl seçeneğinde toplanmıştır. Bu bulgu Cebeci Ortaokulu'nun yerleşik bir öğretmen kadrosuna sahip olduğunu göstermektedir.

Öte yandan bu öğretmenlerin çoğu eğitim enstitüsü çıkışlı bulunmuştur.

Rollerin Algılanmasına İlişkin Bulgular

Rollerin seçeneklere dağılımı. — Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin algılamalarına göre anılan roller, yöntemde saptanan sınırlar içinde şu seçeneklerde yer almışlardır :

a) Araştırmada kapsanan 28 rolden hiç biri de «önemsiz» seçeneği sınırları içinde bulunmamıştır.

b) 28 rolden yalnızca ikisi «önemli» derecesinde algılanmıştır. Bunlardan birincisi soru kağıdında 20 numara ile yer alan müfettişlerin, öğretmenlerin eğitim ve öğretim çalışmaları ile başarılarının değerlendirilmesinde hangi ölçütlere uyulacağını açık seçik öğretmenlere bildirmelerini öngören rol ile diğeri, öğretmenlere yönelik eleştirilerde yapıcı olmayı öngören 16 nolu roldür. Bu bulgular, araştırmacının problemi olan, Bakanlık müfettişlerinin rolle-

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

rinin açıkca kuşkuya yerveyecek biçimde tanımlanması savını destekler niteliktedir.

c) Öte yandan kalan 26 rolün hepsi de anılan öğretmenlerce «orta» derecede önemli bulunmuştur.

Sonuç olarak, Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin, Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretim etkinliklerinde kendilerine rehberlik ve yardım etmelerini orta düzeyde bekledikleri söylenebilir.

Uygulama sıklığı bakımından ise sonuçlar şöyledir :

a) 28 rol içinden yalnızca soru kağıdında son sırada yer alan 28 nolu, Bakanlık müfettişlerinin öğretmenlere öğrencilerin kendilerini bir ev ortamında hissetmelerini sağlayıcı değişik eğitsel ve yönetsel araçlar konusunda bilgi ve beceri kazanmaları için yardımcı olmalarını öngören rol, «hiçbir zaman» seçeneği içinde yer almıştır.

b) Anılan rollerden hiçbiri «her zaman» seçeneği içinde yer almamıştır.

c) Kalan 27 rol «arasıra» seçeneği sınırları içinde bulunmuştur.

Özet bir biçimde Cebeci Ortaokulu öğretmenleri, Bakanlık müfettişlerinin saptanan eğitim ve öğretimdeki rehberlik ve yardım rollerine ilişkin orta derecede bir beklenti içindedirler. Bakanlık müfettişleri ise bu beklentilere arasıra yanıt vermektedirler. Bunu öğretmenlerin rol beklentileri ile müfettişlerin rol davranışlarının büyük oranda tutarlılık içinde olduğu biçiminde yorumlamak olasıdır.

Ancak burada şu noktanın önemle vurgulanması gerekir. Bakanlık müfettişlerinin anılan rolleri uygulamada oynama derecelerine ilişkin algılamaların daha düşük derecede çıkması beklenirdi. Cebeci Ortaokulu öğretmenleri, yönergede altı çizilerek vurgulanmasına karşın, araştırma sonuçlarının Bakanlık müfettişlerine ulaşabileceği endişesiyle, oynanması sıklığına ilişkin gerçekte olduğundan daha fazla oranda yüksek değerlendirme yapmışlar kanısı güçlük kazanmaktadır. Örneğin deneklerden bazıları, böyle bir açıklanma istenmediği halde, anılan müfettişlerin bu rolleri oynamak bir yana varlıklarından bile haberleri bulunmadığını belirtir-

ken, soru kağıdını «arasıra» oynar seçeneğinde yığılma göstererek doldurmaktan kendilerini alamamışlardır.

Yine de bilgi toplama aracına ilişkin sayıltıyı oluşturan, deneklerin önem derecesine ilişkin algılamalarının, oynanması sıklığına ilişkin olanlardan yüksek olduğu savı doğrulanmıştır.

Rollerin öncelik sırası. — Araştırmada kapsanan 28 rolün Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin algılamalarına göre önem dereceleri ve Bakanlık müfettişlerinin bunları uygulamada oynama sıklığı bakımından sıralanışları özetle şöyledir :

Önem dereceleri bakımından ilk beşe giren roller ve bunların oynanma derecesi :

Rolün soru kağıdındaki		Önem Derecesi	Oynanma Derecesi
No.	Rol tanımı		
20	Eğitim ve öğretim çalışmalarında öğretmenlerden neler beklendiğini ve başarının değerlendirilmesinde hangi ölçütlerin kullanılacağını açık ve seçik olarak öğretmenlere bildirir	1	4
16	Öğretmenlere karşı yapıcı eleştirilerde bulunur	2	1
10	Öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin çözümlenmesi ve okulun öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi için öğretmen ve yöneticilerle grup toplantıları yapar	3	3
17	Öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı eğitim ve öğretim etkinliklerini, öğretmenin kendisi ile tartışır.	4	2
11	Farklı yeteneklere sahip öğrencilerin başarılarını ölçmek amacı ile çeşitli değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesinde, öğretmenlere rehberlik ve yardımda bulunur.	5	12

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

Öte yandan en az önemli bulunan son beş rol ve bunların oynanması derecesi şöyledir :

Rolün soru kağıdındaki No.	Rol tanımı	Önem Derecesi	Oynanma Derecesi
26	Öğrenci disiplin ve devamı ile ilgili problemlerin çözümünde yönetici ve öğretmenlere rehberlik eder.	19	18
8	Öğretmen ve yöneticilere, öğrencileri daha iyi anlamaları için yardım eder.	18	17
28	Öğretmenlerin öğrencilerin kendilerini bir ev ortamında hissetmelerini sağlayıcı değişik eğitsel ve yönetsel araçlar konusunda bilgi ve beceri kazanmaları için rehberlik ve yardımda bulunur.	17	20
22	Öğretmenlere yeni ders araçlarını tanıtarak nasıl kullanılacağını gösterir.	16	14
12	Öğretmenlerin her türlü eğitim-öğretim ve üretim çalışmalarında öğrencilerin etkinliklerini sürekli izleyerek gerekli rehberliği yapmalarında yardımcı olur.	15	15

Görüldüğü gibi Cebeci Ortaokulu öğretmenleri Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğretmenlere rehberlik ve yardım rollerini içeren 28 rolden en önemlisi olarak, müfettişlerin kendilerinden eğitim ve öğretim çalışmalarında neler beklediğini ve başarılarının neye göre değerlendirildiğini açık seçik olarak bildirmesini görmektedir. Yine anılan öğretmenlere göre uygulamada Bakanlık müfettişleri 28 rol içinde dördüncü sırada bu rolü oynamaktadırlar.

Bakanlık müfettişlerinin ikinci sırada oynaması beklenen, öğretmenlere karşı yapıcı tenkitlerde bulunma rolü, oynanma sıklığı bakımından birinci sırada yer almaktadır. Demek ki anılan öğret-

menlerin, ikinci sırada müfettişlerden oynamalarını istedikleri bu rolü, Bakanlık müfettişleri uygulamada en fazla oynamaktadırlar. Millî Eğitim Bakanlığı'nın müfettişlerin emrine, gerek teftişleri sırasında öğretmenlere gösterebilmeleri, gerek gereksinme duyan okul ve yerlere dağıtımını yapabilmeleri için çeşitli eğitim araç ve gereçlerini veremediği herkesin bilgisi içindedir. Ekonomik kaynak yetersizliğinin neden olduğu bu durumda müfettişlerin yapacağı etkinlik sözel düzeyde kalmaktadır. Bu nedenle öğretmenlere yapıcı tenkitlerde bulunarak yol göstermek müfettişlerin en sık uyguladıkları bir etkinlik olmaktadır. Aynı bulgu, bu konudaki bir başka araştırmada da saptanmıştır (Karagözoğlu, 1972).

Bir başka ilginç bulgu da, öğretmen ve müfettişlerin, öğrenci disiplin ve devamını önemsememeleridir. Anılan denekler bu rolü büyük bir olasılıkla yönetimin bir işlevi olarak görmekte ve kendilerinin sorumluluk alanına girmediğine inanmaktadırlar.

Genelde gerek ilk beş dereceye gerek de son beş dereceye giren rollerle, bunların uygulamada oynanması sıklığı-derecesi arasında bir uyuşma ve tutarlılık bulunmaktadır. Araştırmada kapsanan diğer roller için de büyük oranda geçerli olan bu bulgu, öğretmenlerin rol beklentileri ile müfettişlerin rol davranışları arasında bir dengelenme göstermektedir.

Diğer rollere ilişkin çizelge Ek - 1'de verilmiştir.

Genel Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları genel çizgilerle şu noktalarda toplanabilir :

1) Bakanlık müfettişlerinin eğitim ve öğretimde öğretmenlere yardım ve rehberlik rollerini değerlendirmede Cebeci Ortaokulu öğretmenleri arasında bir görüş birliği ve uyuşma bulunmaktadır. Anılan öğretmenler bu rollerin Bakanlık müfettişlerince uygulamada orta düzeyde oynanması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu bulgu, halihazır eğitim sisteminin dolayısıyla de teftiş alt sisteminin bu rollere fazla bir gereksinme duymadığını gösterebilir.

2) Cebeci Ortaokulu öğretmenleri genelde Bakanlık müfettişlerinin saptanan rolleri uygulamada, «arasıra» oynadıkları kanısındadırlar.

3) Öğretmenlerin Bakanlık müfettişlerinden eğitim ve öğretimde rehberlik ve yardıma ilişkin rol beklentileri ile Bakanlık müfettişlerinin bu beklentilere yanıt vermeleri yani rol davranışları arasında, Cebeci Ortaokulu öğretmenlerinin algılamalarına göre bir uyuşma bulunmaktadır. Yukarda da belirtildiği gibi, araştırma sonuçlarının müfettişlere ulaşabilir böylece de değerlendirilmelerinde etkili olabilir endişesiyle, öğretmenlerin, uygulamada oynanması sıklığına ilişkin değerlendirmelerini gerçekte olduğunun aksine belirttiklerini gösteren kanıtlar vardır. Bu bulgu, Bakanlık müfettişlerinin cezalandırıcı ve korkutucu imajı geçerli olduğu sürece, öğretmenlerin onları yansız değerlendiremeyeceğini ve onlardan çikineceklerini göstermektedir.

Öneriler

Araştırmanın bulgularına ilişkin önerileri şöylece sıralamak olasıdır :

1) Araştırmanın en önemli bulgularından biri, müfettişlerin öğretmenler üzerindeki korkutucu ve cezalandırıcı imajlarının, onların değerlendirmelerini bile olumsuz yönde etkilemesidir. Türk Eğitim düzeninde müfettişlerin «teftiş - denetleme», ve «soruşturma» rollerinin sonucu olan bu imaj, onların rehberlik ve yardım rollerini gereği gibi oynamalarına meydan vermemektedir. Bu nedenle Bakanlık müfettişlerinin asıl işlevleri olan rehberlik ve yardım rollerini oynayabilmeleri için, onların üzerindeki denetim ve kontrol, soruşturma ve inceleme - araştırma rollerinin alınması yoluna gidilmelidir.

2) Denekler, araştırmada kapsanan müfettişlerin eğitim ve öğretimde öğretmenlere rehberlik ve yardım rollerinin hemen tümünü orta derecede önemli bulmakta ve uygulamada oynanmasını istemektedirler. Bu nedenle Bakanlık müfettişlerinin bu rollerini gereği gibi oynamalarını sağlayıcı bir örgütlenmeye gidilmelidir.

3) Bakanlık müfettişlerinin bu araştırmada saptanan rolleri onların seçimi, atanması, geliştirilmesi ve yükseltilmesinde kullanılabilir.

4) Bakanlık müfettişlerinin bu rolleri gereğince oynayabilmeleri, onların hizmet öncesi ve hizmet içi yetiştirmeleriyle olası görülmektedir.

5) Bakanlık müfettişlerinin öğretmenlerden, eğitim-öğretim ve başarılarını değerlendirmeye ilişkin beklentilerini açık ve yazılı olarak ortaya koymalarının gerektiği söylenebilir.

6) En önemli bir bulgu da öğretmenlerin, müfettişlerin eğitim ve öğretimde rehberlik ve yardım rollerine ilişkin yüksek bir beklenti içinde bulunmamalarıdır. Bu nedenle çağdaş eğitim tefitişinin müfettişin asıl işlevi olarak öngördüğü bu rollere öğretmenlerin gereksinme duyar hale getirilmeleri ve müfettişlerin oynaması beklentisi içinde olmaları için gerekli önlemler alınmalıdır. Bunun ön koşulunun, öğretmenlerin bu konuda yetiştirilmesi olduğu açıktır. Ayrıca değerlendirilmelerinin de bu yönde yapılması sağlanabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

Aydın, Mustafa. «Eğitimde Teftiş Tekniği» Ders Notları (Teksir), Hacettepe Üniversitesi, 1975.

Bursalıoğlu, Ziya. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Altıncı baskı. Ankara : A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 107, 1982.

Burton, William and Leo J. Brueckner. **Supervision, A Social Process**. Third edition. New York : Appleton -Century-Cripts, İnç., 1966.

Gwynn, J. Minor. **Theory and Practice of Supervision**. New York, Toronto: Dodd Mead and Company, 1968.

Karagözoğlu, Galip. «İlköğretimde Teftiş Uygulamaları,» Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara : 1977.

———. «Türk Eğitim Düzeninde Bakanlık Müfettişlerinin Rolü,» Doktora Tezi Özeti, MEB., PAKD Ankara : 1972.

———. «EYT 603. Tetişte Araştırma ve Uygulama,» Dersinde Tutulan Notlar, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981.

Taymaz, Haydar. **Teftiş Kavramlar İlkeler Yöntemler**. Ankara : Gül Yayınevi ve Dağıtım Merkezi, 1978.

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN ROLLERİ

BAKANLIK MÜFETTİŞLERİNİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE
REHBERLİK VE YARDIM ROLLERİ

(Bunlar, araştırmada kapsandığı halde metinde

Rolün soru kağıdındaki
No. yer verilmeyen rollerdir)

No.	Rol tanımı	Önem Derecesi	Oynanma Sıklığı
1.	Öğretmenlerin, neyi, ne zaman, kime ve nasıl öğreteceklerini keşfetmelerinde rehberlik eder.	12	9
2.	Öğretmenlere, problemlerini tanımaları, geçmiş tecrübelerini birleştirmeleri ve yeni veriler elde ederek pratikte uygulamaları için rehberlik ve yardımda bulunur.	13	7
3.	Öğretmenlere, kendilerini gerçekleştirme ve daha iyi öğretim araç ve yöntemlerini kendi kendilerine bulmaları için yardımcı olur.	13	10
4.	Öğretmenlerin, öğrencilerin gelişmelerine ve ilgi ve gereksinmelerine dönük öğretim yaşantıları düzenlemeleri için yardım eder.	11	14
5.	Öğretmenleri, öğrencilere etkili bir danışmada bulunmalarını sağlayıcı danışmanlık teknikleri konusunda yetiştirir.	15	16
6.	Öğretmen ve öğrencilerin öğretim etkinliklerini ve kendilerini değerlendirme alışkanlıkları kazanmalarında yardımcı olur	14	13
7.	Çeşitli öğretim etkinliklerine göre öğrencileri gruplaştırma yöntemlerinde öğretmene yol gösterir.	11	8
9.	Öğretim etkinliklerinin planlanmasında öğretmen - öğrenci etkileşimini sağlar.	14	14

Rolün soru
kağıdındaki
No.

Rol tanımı

Önem Oynanma
Derecesi Sıklığı

13.	Öğretmenlerin, ölçme ve değerlendirme, öğretimi geliştirici bir araç olarak kullanmalarında yardımcı olur.	9	5
14.	Öğretmenleri, değişik öğretim yöntem ve teknikleri kullanmaları için güdüler.	10	9
15.	Öğretimin değerlendirilmesinde öğretmene katılma olanağı sağlar.	9	11
18.	Öğretmenlerin eğitim ve öğretim etkinliklerini planlı ve amaca uygun olarak yürütmelerinde yardımcı olur.	8	6
19.	Öğretmenlerin, karşılaştıkları her türlü eğitim ve öğretim problemlerinin çözümlenmesinde başvurulacak bir eğitim danışmanıdır.	6	8
21.	Örnek dersler vererek, bir dersin en iyi şekilde nasıl işleneceğini gösterir.	4	10
23.	Bölgesindeki öğretmenlerin mesleki yetişmelerini sağlamak amacı ile, mesleki toplantılar düzenler.	7	12
24.	Eğitim ve öğretim etkinliklerinin başarılı bir biçimde yürütülmesi için, yönetici ve öğretmenlere rehberlik eder.	5	11
25.	Öğretmen ve yöneticilere, öğrencilerle işbirliğine girmelerinde yardımcı olur.	16	19
27.	Öğretmenlere, eğitim ve öğretimde ilgili yayınları tanıtır ve onları eğitimle ilgili yazmağa özendirir.	8	12